

Prof. dr hab. Andrzej Podraza

Lublin, 22 marca 2022 r.

Instytut Nauk Politycznych i Spraw Międzynarodowych

Wydział Nauk Społecznych

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

**Recenzja dorobku naukowego dr. Grzegorza Kozłowskiego w związku z postępowaniem
habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i
administracji**

Przedkładam komisji habilitacyjnej ocenę rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku i aktywności naukowej dr. Grzegorza Kozłowskiego. Niniejsza recenzja powstała w oparciu o decyzję rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 10 grudnia 2021 r.

1. Informacje o Kandydacie

Dr Grzegorz Kozłowski z wykształcenia jest zarówno ekonomistą, jak i prawnikiem. W 1998 r. ukończył studia licencjackie w zakresie nauk ekonomicznych w Szkole Głównej Handlowej, przygotowując pracę pt. *Ocena kosztów rozszerzenia NATO*. Tytuł zawodowy magistra ekonomii uzyskał w tej samej uczelni w 1999 r. na podstawie pracy magisterskiej zatytułowanej *Struktura finansowa Unii Zachodnioeuropejskiej*. W międzyczasie, tj. w 1998 r., uzyskał tytuł zawodowy magistra prawa w Uniwersytecie w Białymstoku, między innymi na podstawie rozprawy pt. *Referendum jako wyraz woli suwerena*. 6 czerwca 2007 r. Rada Kolegium Gospodarki Światowej Szkoły Głównej Handlowej przyjęła uchwałę o nadaniu dr. Grzegorzowi Kozłowskiemu stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Struktura finansowania Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego ze szczególnym uwzględnieniem wspólnego finansowania*, której promotorem była prof. dr hab. Krystyna Michałowska-Gorywoda. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli prof. dr hab. Katarzyna Żukrowska oraz prof. dr hab. Wacław Stankiewicz. Przedstawione powyżej informacje dotyczące wykształcenia Habilitanta nie tylko są istotne z punktu widzenia jego ogólnej charakterystyki sylwetki naukowej, ale przede wszystkim z

uwagi na konieczność odpowiedzi na pytanie, czy recenzowany dorobek naukowy oraz książka habilitacyjna pozwalają na nadanie Kandydatowi stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Nie chodzi oczywiście o samą jakość przedstawionych do recenzji prac, ale o to, czy mają one wyraźnie charakter politologiczny. Na to bardzo istotne pytanie odpowiedź będzie udzielona w paragrafach dotyczących dorobku naukowego i książki habilitacyjnej.

Pomimo uzyskania stopnia naukowego doktora, Grzegorz Kozłowski nie wybrał kariery naukowo-badawczej, tylko urzędniczą, a później dyplomatyczną. Jego aktywność zawodowa jest cały czas związana z problematyką międzynarodową. W latach 1997-1998 dr Kozłowski pracował w Departamencie Finansowania Bezpieczeństwa Państwa Ministerstwa Finansów. Zajmował się tam analizą kosztów rozszerzenia NATO w kontekście bezpieczeństwa Polski. W 1999 r. został zatrudniony w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, pełniąc różnorakie funkcje zarówno w Polsce, jak i w polskich placówkach dyplomatycznych:

- Departament Polityki Bezpieczeństwa Europejskiego MSZ (1999 r.);
- Stałe Przedstawicielstwo RP przy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego i Unii Zachodnioeuropejskiej (1999-2004);
- Departament Polityki Bezpieczeństwa MSZ (2004-2008);
- kierownik wydziału ekonomicznego Ambasady RP w Waszyngtonu (2008-2012);
- zastępca dyrektora Departamentu Współpracy Ekonomicznej MSZ (2012-2013);
- dyrektor Departamentu Ameryki MSZ (2013-2018);
- ambasador nadzwyczajny i pełnomocny RP w Republice Estońskiej (od 2018 r.).

W trakcie pełnienia powyższych funkcji dr Grzegorz Kozłowski wypełniał szereg istotnych zadań. Można do nich zaliczyć między innymi działania dotyczące rozmieszczenia amerykańskich elementów obrony przeciwrakietowej na terytorium Polski, udział w negocjacjach dotyczących stacjonowania sił zbrojnych USA w Polsce, wpływ na rozwój współpracy polsko-amerykańskiej w zakresie obrony przeciwrakietowej i bezpieczeństwa energetycznego. Dr Kozłowski przygotowywał także wiele analiz dotyczących polskiej polityki zagranicznej oraz polityki wewnętrznej i zewnętrznej USA.

Powyższa aktywność nie ma związku z działalnością naukowo-badawczą. Trzeba jednak podkreślić, że ma ona duże znaczenie z punktu widzenia znajomości realiów podejmowania decyzji w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Nie ulega wątpliwości, że może to mieć bardzo duży wpływ na sposób prowadzenia analiz naukowych i wobec tego wpływać na jakość przygotowywanych tekstów. Na marginesie tej recenzji można

jedynie wyrazić opinię, że bardzo szkoda, że w Polsce tak generalnie słabo (oprócz pewnych wyjątków) przenikają się środowiska realizujące politykę zagraniczną i bezpieczeństwa z tymi, którzy badawczo i ekspercko analizują rzeczywistość międzynarodową. Taka intensywniejsza współpraca i dialog byłyby z korzyścią dla obu środowisk, ale również dla samego państwa.

2. Dorobek naukowy

Pomimo tego, że dr Grzegorz Kozłowski nigdy nie był zatrudniony w instytucji naukowo-badawczej czy szkole wyższej, to jednak jego dorobek naukowy jest generalnie obszerny, interesujący i na dobrym poziomie metodologicznym. Nie oznacza to, że nie można wskazać na pewne braki, ale ilość i jakość publikacji potwierdza zdolności dr Kozłowskiego jako badacza.

Oprócz tzw. książki habilitacyjnej, która zostanie poddana analizie oddzielnie, na dorobek naukowy dr. Kozłowskiego składają się: 2 monografie naukowe autorskie (wydawnictwa z I poziomu po 80 punktów), 2 monografie zbiorowe współredagowane (udział Habilitanta 50%), 7 rozdziałów w monografiach naukowych, 15 artykułów w czasopismach naukowych (jeden z artykułów oznaczonych jako nieopublikowany już się ukazał), 3 artykuły w czasopismach nieakademickich oraz 1 recenzja opublikowana w czasopiśmie. W zestawieniu przygotowanym przez Habilitanta uwzględniono jeszcze 1 nieopublikowany artykuł w języku angielskim. Prawdopodobnie nie został on jeszcze opublikowany (recenzent nie znalazł informacji na ten temat), więc nie może być brany pod uwagę przy ocenie dorobku. Publikacje ukazały się w języku angielskim i polskim. Dwie o charakterze bardziej publicystycznym w języku estońskim. Zgodnie z deklaracjami Habilitanta, liczba cytowań według Google Scholar wynosi 13 (bez autocytowań) a indeks h wynosi 3.

Biorąc pod uwagę obecnie obowiązującą listę punktowanych czasopism naukowych, wartość punktowa artykułów jest następująca: 3 artykuły po 70 punktów każdy, 4 po 40 punktów oraz 1 za 20. Reszta artykułów została opublikowana w czasopismach, które nie znajdują się na liście. Warto także podkreślić, że spośród 8 artykułów znajdujących się na liście Ministerstwa Edukacji i Nauki, 6 z nich ukazało się w czasopismach, do których przypisane są nauki o polityce i administracji. W tym kontekście można zadać pytanie dotyczące kwestii znaczenia wartości punktowej poszczególnych czasopism oraz przypisania ich do konkretnej dyscypliny. Jakkolwiek recenzent jest generalnie związany przepisami prawa, przygotowując opinię na temat dorobku Kandydata, to trzeba jednak podkreślić, że w nauce powinna przede wszystkim się liczyć jakość publikacji a nie tylko ich „biurokratyczna” ocena wynikająca z

pozycji danego wydawnictwa czy czasopisma na listach Ministerstwa Edukacji i Nauki. Listy te oczywiście mają znaczenie, ale zdaniem recenzenta nie zawsze niestety odzwierciedlają jakość i znaczenie wydawnictw oraz czasopism. Wobec tego zadaniem recenzenta przy ocenie dorobku na stopień lub tytuł naukowy jest wobec tego wnikliwa analiza dorobku pod kątem jego jakości a nie tylko sugerowanie się miejscem publikacji książek czy artykułów.

W autoreferacie dr Grzegorz Kozłowski przyjmuje następujący podział swoich głównych obszarów badawczych:

1. Polityka bezpieczeństwa i zagraniczna Stanów Zjednoczonych Ameryki.
2. Polityka bezpieczeństwa i zagraniczna Republiki Estońskiej.
3. Organizacja i funkcjonowanie NATO.

Jakkolwiek recenzent ma pewne zastrzeżenia do tego podziału, ale przyjmuje go, dokonując oceny dorobku Habilitanta.

Zgodnie z deklaracją Kandydata, pierwszy obszar badawczy dotyczy polityki bezpieczeństwa i zagranicznej Stanów Zjednoczonych. W ramach tego obszaru Habilitant koncentruje się przede wszystkim na zagadnieniu podziału obciążeń w sojuszach polityczno-wojskowych USA, ale również na innych kwestiach, w szczególności na analizie amerykańskiej polityki zagranicznej w okresie prezydentury Baracka Obamy (2009-2017) oraz Donalda Trumpa (2017-2021), ze szczególnym uwzględnieniem relacji pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Polską.

Nie ulega wątpliwości, że dr Grzegorz Kozłowski jest specjalistą podejmującym bardzo istotny, ale często pomijany w Polsce (jeżeli chodzi o głębsze analizy) problem podziału obciążeń w ramach sojuszy polityczno-wojskowych, w tym przede wszystkim NATO. Publikacje w tym zakresie można zakwalifikować jako wkład do nauki. Poza monografią z 2008 r. pt. *Finanse NATO* (Wydawnictwo Bellona, Warszawa, 2008, s. 220), która jednak powstała na bazie rozprawy doktorskiej będącej podstawą do uzyskania stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych, najważniejszą publikacją w tym zakresie jest książka z 2021 r. pt. *Problematyka podziału obciążeń w wybranych sojuszach polityczno-wojskowych USA* (Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2021, s. 180). Biorąc pod uwagę tematykę monografii, należy odpowiedzieć na kluczowe pytanie, co było już sygnalizowane w recenzji powyżej, czy ma ona charakter politologiczny. Lektura pracy prowadzi do wniosku, że pomimo tego, że dotyczy ona kwestii finansów sojuszy polityczno-wojskowych USA, to generalnie mieści się ona w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Jest to bardzo ważna konkluzja, gdyż Kandydat wnioskuje o nadanie stopnia właśnie w tej dyscyplinie. Na poparcie tego stwierdzenia można chociażby dokonać oceny

rozdziału 1 (*Sojusze Stanów Zjednoczonych*), w którym poddano analizie sojusze z punktu widzenia teorii stosunków międzynarodowych i przy uwzględnieniu politycznej, prawnej i historycznej perspektywy Stanów Zjednoczonych. Oczywiście perspektywa teoretyczna mogłaby być poszerzona, gdyż Habilitant skoncentrował się głównie na podejściu realistycznym i neorealistycznym, pomijając odmienne, ale bardzo znaczące teorie, jak neoliberalny instytucjonalizm i konstruktywizm społeczny. Jakkolwiek w analizie sojuszy dominuje podejście neorealistyczne, to kwestia przetrwania i transformacji Sojuszu Północnoatlantyckiego po zakończeniu zimnej wojny może być jedynie wyjaśniona przy zastosowaniu szerszej perspektywy teoretycznej. Mówiąc krótko, neorealizm jako teoria zawiodł, gdyż jego przedstawiciele wieścili wręcz rozpad NATO lub spadek znaczenia po dezintegracji Związku Radzieckiego. Natomiast decyzje podjęte przez administrację prezydenta George'a Busha na początku lat 90. były bardziej zgodne z paradygmatem liberalnym. Celem tej uwagi jest nie tyle kwestionowanie sformułowań Habilitanta, ale wskazanie na konieczność uzupełnienia ich o założenia innych teorii, gdyż tylko wtedy możemy w miarę w pełni wyjaśnić analizowane zjawiska i procesy międzynarodowe.

W kontekście przyporządkowania wspomnianej powyżej pozycji do nauk o polityce i administracji, należy jednak wskazać na pewne istotne deficyty. W monografii zwrócono szczególną uwagę na ekonomiczne uwarunkowania podziału obciążeń w sojuszach bez należytej charakterystyki sporów politycznych z tym związanych. Należało dokonać szczegółowej analizy dyskusji i sporów, które toczyły się wokół tej kwestii w zasadzie od samego momentu powstania Sojuszu Północnoatlantyckiego. Zostało to w jakiejś mierze zrobione od strony 104 do 111 i szkoda, że uwagi te nie zostały znacząco rozwinięte nawet w postaci całkowicie odrębnego rozdziału. Obserwacja ta, bardzo istotna dla przygotowywanej recenzji dorobku Habilitanta, dotyczy również artykułów, w których dokonana jest charakterystyka zagadnienia podziału obciążeń. Generalnie przeważa w nich podejście ekonomiczne nad politologicznym. Poza wcześniejszymi sformułowaniami, należałoby wobec tego odpowiedzieć na pytanie, jak można zakwalifikować przedstawiony dorobek do dyscypliny nauki o polityce i administracji. Otóż nie ulega wątpliwości, że współczesne nauki o polityce oraz stosunki międzynarodowe, które mogą być traktowane jako subdyscyplina politologii, mają charakter interdyscyplinarny i podlegają wpływom ze strony takich dyscyplin, jak ekonomia, socjologia, historia itp. W związku z tym stwierdzeniem, analiza poszczególnych tekstów Habilitanta prowadzi do wniosku, że publikacje można więc zakwalifikować do nauk o polityce.

Na poparcie powyższego stwierdzenia można przytoczyć wiele różnych analiz, które znajdują się w publikacjach Habilitanta. Między innymi w dwóch artykułach (*The Position of Burden Sharing in Current US Security Policy Vis--vis European Allies*, „Baltic Journal of European Studies”, 2019, vol. 9, nr 4 (29), s. 108-126; *US Japan Burden Sharing During the Presidency of Donald Trump*, „Humanities and Social Sciences”, 2020, vol. XXV, nr 27, s. 51-65) dr Grzegorz Kozłowski podkreśla transakcyjny charakter polityki prowadzonej przez prezydenta Donalda Trumpa, który kwestię wywiązania się przez niektórych europejskich sojuszników ze zobowiązania dotyczącego przeznaczania 2% PKB na wydatki wojskowe bardzo wyraźnie powiązał z gwarancjami bezpieczeństwa oraz z zakresem i charakterem relacji z partnerami w układach dwu- i wielostronnych. Warto także podkreślić, że problemu tego Habilitant nie odnosi tylko do dobrze znanego w Polsce przypadku NATO, ale ukazuje go także w kontekście stosunków USA z Japonią i Koreą Południową. Podkreśla, że Stany Zjednoczone oczekują od Japonii zwiększenia wkładu finansowego w stacjonowanie wojsk amerykańskich w Japonii, co jest bardzo mocno powiązane z priorytetowym znaczeniem regionu Indo-Pacyfiku dla USA. Politologiczny charakter mają także analizy Habilitanta dotyczące militarnych i niemilitarnych uwarunkowań poziomu wydatków obronnych (artykuły pt. *Contemporary Political and R&D Determinants of the Level of the United States Defence Spending*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, 2019, nr 3, s. 63-82 oraz *Wpływ uwarunkowań gospodarczych dla poziomu wydatków obronnych Stanów Zjednoczonych*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, 2019, nr 4, s. 45-70). Kandydat ukazuje w nich między innymi wpływ na budżet obronny Stanów Zjednoczonych zmiennych wewnętrznych, tj. dotyczących zróżnicowanych postaw Partii Republikańskiej i Partii Demokratycznej, oraz zmiennych zewnętrznych, tj. wykorzystania potencjału militarnego do utrzymania pozycji hegemonu przez USA w porządku międzynarodowym.

W ramach pierwszego obszaru badawczego dr Grzegorz Kozłowski poświęcił część swoich publikacji analizie polityki zagranicznej prezydentów Baracka Obamy i Donalda Trumpa. Na szczególną uwagę zasługuje interesująca praca zbiorowa (*Dziedzictwo Baracka Obawy. Polityka zagraniczna USA w latach 2009-2016. Wybrane zagadnienia*, red. S. Dębski, G. Kozłowski, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2017), której współredaktorem jest Habilitant. Jest również autorem pierwszego rozdziału poświęconego stosunkom polsko-amerykańskim. Zarówno cała praca zbiorowa, wydana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w 2017 r., jak i rozdział dr. Kozłowskiego, próbują ukazać i podsumować zakończoną rok przed publikacją prezydenturę Baracka Obamy. Książkę można uznać za niezwykle solidną, a uwaga ta dotyczy również rozdziału Habilitanta dotyczącego stosunków

polско-amerykańskich. Nie ulega wątpliwości, że Habilitant dokonał szerokiej analizy relacji w różnych wymiarach, tj. politycznym, wojskowym, gospodarczym, energetycznym, ale także w odniesieniu do dialogu demokratyzacyjnego, współpracy naukowo-technicznej i instytucjonalnej. Słusznie Habilitant podkreśla asymetryczność stosunków polsko-amerykańskich. Bez wątplenia sam rozdział, jak i cała monografia zbiorowa, jest godna polecenia wszystkim tym, którzy interesują się polityką zagraniczną Stanów Zjednoczonych. Nie oznacza to, że nie można wskazać na pewne braki w publikacji, które jednak nie umniejszają jej znaczenia i wartości. Warto było bowiem pokusić się o próbę zarysowania nieco szerszej perspektywy, wskazując na transformację strategii międzynarodowej USA w XXI wieku. Już bowiem za prezydentury Baracka Obamy, ale również później Donalda Trumpa, widać pewne przesłanki odejścia od rozwijanego przez USA od II wojny światowej podejścia internacjonalistycznego i pozycji hegemonistycznej na rzecz bardziej nacjonalistycznego podejścia, zgodnie z którym Stany Zjednoczone są nadal supermocarstwem, ale chcą bardziej odnosić korzyści z faktu istnienia porządku międzynarodowego niż być jego gwarantem finansowym. Wątki te pojawiają się w artykule pt. *Kongres i Biały Dom w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w pierwszym roku prezydentury Donalda Trumpa* („Sprawy Międzynarodowe”, 2017, nr 4, s.49-64), ale odnoszą się jedynie do początku prezydentury Donalda Trumpa. Jakkolwiek Trumpa traktuje się jako zaprzeczenie Obamy, to jednak w jakiejś mierze był on jednak kontynuatorem zmieniającego się paradygmatu amerykańskiej polityki zagranicznej. Termu nowemu podejściu dobrze odpowiadały główne elementy koncepcji polityki zagranicznej, sprowadzające się do całkowitego prymatu interesów USA na świecie, do przeniesieniu w dużej mierze obciążeń za globalne bezpieczeństwo na sojuszników i partnerów Stanów Zjednoczonych oraz do ograniczania multilateralizmu na rzecz unilateralizmu. Jakkolwiek dorobek Habilitanta nie dotyczy prezydentury Joe Bidena, to jednak początek jego kadencji świadczył o daleko idącej kontynuacji nowego paradygmatu. Dopiero atak Rosji na Ukrainę doprowadził do powrotu do amerykańskiego internacjonalizmu cechującego politykę USA po drugiej wojnie światowej.

Na pierwszy obszar badawczy składa się jeszcze kilka innych publikacji. Nie ma potrzeby ich szczegółowej analizy, gdyż bez wątplenia można dojść do wniosku, że publikacje z pierwszego obszaru świadczą o dojrzałości badawczej Habilitanta i jego dobrej znajomości analizowanych problemów. Co więcej, można także stwierdzić, że mają one charakter politologiczny, co jest istotne przy ocenie zasadności złożonego przez Kandydata wniosku w postępowaniu habilitacyjnym.

Podobny wniosek można wyciągnąć w odniesieniu do dwóch kolejnych obszarów badawczych, jakkolwiek ilość publikacji w każdym z nich nie jest już tak duża w porównaniu do zrecenzowanego już dorobku.

Drugi obszar badawczy dotyczy polityki bezpieczeństwa i zagranicznej Republiki Estońskiej, ze szczególnym uwzględnieniem relacji polsko-estońskich. Dla dorobku dr. Grzegorza Kozłowskiego obszar ten ma bardzo istotne znaczenie, gdyż jego książka habilitacyjna dotyczy polityki bezpieczeństwa Estonii. Sama ocena monografii zostanie dokonana oddzielnie, natomiast już teraz trzeba podkreślić, że analizy politologiczne dotyczące Estonii nie są w Polsce zbyt częste. Wobec tego na uwagę zasługuje fakt, że Kandydat podjął się badań aktywności międzynarodowej Estonii. Niestety jakościowa, a nie tylko ilościowa ocena przedstawionych publikacji prowadzi do wniosku, że oprócz książki habilitacyjnej, dr Grzegorz Kozłowski nie opublikował zbyt wielu naukowo cennych prac w tym zakresie. Otóż oprócz książki habilitacyjnej w tym obszarze badawczym znajduje się jedna monografia współredagowana, dwa rozdziały w książkach (w momencie przedstawienia wniosku jeden z nich, pt. *A Few Remarks on the Meaning of Historical Memory for the Relationship between Poland and Estonia*, nie był jeszcze opublikowany a co więcej, objętościowo jest za krótki) oraz jeden artykuł w czasopiśmie naukowym. Przy ocenie dorobku Habilitanta z oczywistych przesłanek nie można uwzględnić wskazanych w autoreferacie dwóch krótkich artykułów popularnonaukowych w języku estońskim oraz recenzji jednej monografii. Pozycje te oczywiście mają znaczenie dla charakterystyki sylwetki Kandydata, ale w żadnej mierze nie powinny przesądzać o jego umiejętnościach badawczych. W tym miejscu warto dodać, że przedkładając dokumentację habilitacyjną, należałoby zamieścić tłumaczenie takich pozycji, które pojawiają się w rzadkich językach, a do takich można zaliczyć język estoński. Trudno bowiem oczekiwać od recenzentów, aby posługiwali się różnymi językami obcymi. Być może nie są to istotne uwagi z punktu widzenia oceny wniosku, ale mają znaczenie dla podkreślenia konieczności zachowania należytej staranności przy przygotowaniu dokumentacji w procesie uzyskiwania stopni i tytułów naukowych.

Na uwagę w tym obszarze zasługuje współredagowana przez dr. Grzegorza Kozłowskiego monografia zatytułowana *100 Years of Diplomatic Relations Between the Republic of Poland and the Republic of Estonia: Common Process in a Difficult History* (red. G. Kozłowski, A. Selart, University of Tartu Press, Tartu 2020). Została ona wydana w 2020 r. przez Uniwersytet w Tartu. Jak deklaruje Habilitant w autoreferacie i wykazie osiągnięć naukowych, monografia była rezultatem projektu Ambasady RP w Tallinie i Uniwersytetu w Tartu. W monografii widnieje natomiast informacja, że była ona finansowana przez polskie

Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Jednak kwestia udziału Habilitanta w projektach naukowych zostanie omówiona w innym miejscu recenzji. Sama publikacja dotyczy wielu różnych aspektów stosunków polsko-estońskich, zarówno w perspektywie historycznej, jak i w odniesieniu do różnych form aktywności. Dr Grzegorz Kozłowski we wspomnianej monografii opublikował niezbyt pogłębiony rozdział dotyczący politycznych i wojskowych sojuszy pomiędzy Polską i Estonią w przeszłości i współcześnie. Sądzę, że w przyszłości Habilitant mógłby pomyśleć nad znacznym rozszerzeniem tekstu i publikacji go w formie artykułu naukowego.

Biorąc powyższe stwierdzenia pod uwagę, za bardzo solidną pod względem badawczym publikację w tym obszarze należy uznać artykuł *Polityka dezinformacji Rosji wobec Estonii* („Sprawy Międzynarodowe”, 2019, nr 4, s. 107-128) zamieszczony 2019 r. w uznanym czasopiśmie „Sprawy Międzynarodowe”. Artykuł dotyczy niezwykle istotnego i aktualnego problemu, gdyż wojna informacyjna jest jednym z kluczowych instrumentów realizacji neoimperialnej polityki Federacji Rosyjskiej. Co więcej, ma ona szczególne znaczenie w odniesieniu do takich państw, jak Estonia czy Łotwa, gdyż w strukturze demograficznej obu państw jest około jednej czwartej ludności pochodzenia rosyjskiego. Toteż jak słusznie stwierdza dr Kozłowski w artykule, „celem propagandy rosyjskiej jest pogłębianie podziałów i szerzenie wzajemnej niechęci na tle etnicznym między społecznością rosyjskojęzyczną a Estończykami” (s. 121). Szczególnie istotne znaczenie, nie tylko z uwagi na wartość naukową, ale również w związku z możliwością tworzenia skutecznych strategii przeciwdziałania rosyjskiej dezinformacji, ma analiza uwarunkowań w Estonii odporności na działania dezinformacyjne Federacji Rosyjskiej. Habilitant poddaje analizie uwarunkowania historyczne, polityczne, demograficzne, prawne i gospodarcze. Spośród wymienionych czynników naturalnymi barierami dla rosyjskiej polityki dezinformacji są uwarunkowania polityczne (proatlantycki wybór estońskich partii politycznych), historyczne (negatywna ocena polityki ZSRR i Rosji) oraz gospodarcze (niezbyt duża obecność kapitału rosyjskiego). Dojście do tego rodzaju wniosków nie ogranicza się jedynie do Estonii, jak zrobił to dr Grzegorz Kozłowski, ale mają one charakter uniwersalny. Mogą one mieć wręcz zastosowanie do analizy odporności państw europejskich na działania Rosji w kontekście obecnej inwazji w Ukrainie.

Trzeci obszar badawczy dotyczy ekonomicznych aspektów funkcjonowania NATO. Sam Habilitant używa tutaj nazwy polityczno-militarno-ekonomiczne aspekty, jakkolwiek nazwa jest zanadto rozbudowana. Jak deklaruje sam Kandydat, na publikacje w tym zakresie składają się jedna monografia, jeden rozdział w książce wieloautorskiej, cztery artykuły w czasopiśmie naukowych oraz jedna publikacja popularnonaukowa. Z uwagi na jej charakter ta ostatnia

publikacja nie będzie brana pod uwagę przy ocenie, ale również dlatego, że jest w języku estońskim. Co do monografii, to jest ona oparta na rozprawie doktorskiej. Zgodnie z obecnie obowiązującym stanem prawnym i interpretacjami Rady Doskonałości Naukowej, nie ma przeszkód formalnych, aby mogła ona być brana pod uwagę, gdyż została opublikowana w Wydawnictwie Bellona w 2008 r. Ta wszechstronna monografia dotyczy, jak wskazuje zresztą sam tytuł, kwestii finansowania Sojuszu Północnoatlantyckiego z uwzględnieniem niezwykle ważnego, ale i kontrowersyjnego problemu wydatków obronnych poszczególnych państw członkowskich. Nie ulega wątpliwości, że jest ona niezwykle interesująca i pogłębiona, jakkolwiek należy pamiętać, że sama rozprawa doktorska była podstawą uzyskania stopnia doktora nauk ekonomicznych. Utrudnia to możliwość uwzględnienia w pełni tej pozycji przy ocenie dorobku, jakkolwiek niektóre jej fragmenty mają charakter politologiczny. Dotyczy to przede wszystkim rozdziału I, w którym dokonano charakterystyki NATO jako organizacji międzynarodowej. Problem poziomu wydatków obronny państw członkowskich został również poruszony w jednym rozdziale pt. *NATO Defence Expenditures and the Baltic Member-States* zamieszczonym w pracy zbiorowej opublikowanej w Baltic Defence College w Tartu w Estonii w 2019 r. (w: *NATO at 70 and the Baltic States: Strengthening the Euro-Atlantic Alliance in an Age of Non-Linear Threats*, red. M. Voyger, The Baltic Defence College, Tartu 2019, s. 71-81) oraz w artykułach *Managing the Volume and Structure of Defence Expenditures in the NATO Member States* („Przegląd Organizacji”, 2017, nr 7, s. 66-72), *Defence Expenditures of Nato Member States in the Times of Covid and the New US Administration: Selected Observations* („Journal on Baltic Security”, 2021, vol. 7, nr 2, s. 17-26), *Poland's Defence Expenditures in the NATO Financial Framework* („Proceedings of Estonian Academy of Security Sciences”, 2021, nr 20, s. 69-98). Uwagi na temat tych publikacji są dosyć podobne do tych, które były już wyrażane odnośnie analiz dotyczących finansów Sojuszu Północnoatlantyckiego. W ramach trzeciego obszaru badawczego mieści się jeszcze jeden artykuł współautorski dotyczący bezpieczeństwa energetycznego NATO (Kozłowski G., Wieczorkiewicz J., *Bezpieczeństwo energetyczne NATO: historia, doktryny oraz perspektywy rozwoju*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, 2016, nr 37-40, s. 133-151). Jakkolwiek Habilitant nie opublikował więcej tekstów na ten temat, to oczywiście podjęcie tego ważnego problemu jest warte podkreślenia w recenzji.

3. Osiągnięcia naukowe

Jako znaczące osiągnięcia naukowe, które zdaniem Habilitanta stanowi istotny wkład w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji, wskazano następującą

monografię: Grzegorz Kozłowski, *Smart not Small. Polityka bezpieczeństwa Republiki Estońskiej*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2020, s. 372. Z punktu widzenia formalnego monografia może być podstawą starania się o stopień doktora habilitowanego, gdyż została ona opublikowana przez Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, czyli wydawnictwo, które w roku publikacji było ujęte w wykazie sporządzonym na podstawie art. 267 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Oczywiście spełnienie wymogów formalnych nie przesądza jeszcze o ocenie merytorycznej wyżej wymienionej monografii.

Odnosząc się do problematyki monografii, należy zgodzić się z opinią Habilitanta, że polityka bezpieczeństwa Estonii pozostaje bardzo słabo zbadana i opisana w polskiej literaturze politologicznej, w której przedstawia się tę tematykę na ogół w kontekście analizy wszystkich państw bałtyckich. Również w literaturze zagranicznej zagadnieniu temu nie poświęca zbyt dużej uwagi i na ogół Estonia pojawia się w kontekście roli małych państw w bezpieczeństwie europejskim bądź międzynarodowym. Samo podjęcie problematyki polityki bezpieczeństwa Estonii przez dr. Grzegorza Kozłowskiego zasługuje więc na uznanie, także w kontekście neoimperialnej polityki Rosji i agresji w Ukrainie.

W monografii w sposób całościowy próbuje się dokonać charakterystyki polityki bezpieczeństwa Estonii. Zgodnie z deklaracją Habilitanta we wstępie, główny problem badawczy dotyczy założeń polityki bezpieczeństwa Estonii w warunkach istniejących determinantów geostrategicznych. Co ważne, dr Kozłowski uwzględnia zarówno uwarunkowania wewnętrzne (krajowe), jak i zewnętrzne (międzynarodowe) polityki bezpieczeństwa. Przyjęcie tego rodzaju perspektywy badawczej jest ze wszech miar wskazane, gdyż współcześnie nie można dokonać analizy jakiegokolwiek formy aktywności państwa, w tym polityki bezpieczeństwa, bez analizy współzależności pomiędzy polityką wewnętrzną a polityką międzynarodową. Cel główny monografii dotyczy wszechstronnej analizy polityki bezpieczeństwa Estonii. Natomiast cele szczegółowe są następujące: analiza potencjału geopolitycznego Estonii; ukazanie uwarunkowań historycznych, geopolitycznych, demograficznych i politycznych polityki bezpieczeństwa Estonii; analiza systemu bezpieczeństwa narodowego w wymiarze militarnym i niemilitarnym; analiza procesu akcesji Estonii do NATO oraz charakteru członkostwa w tej organizacji; ocena założeń polityki bezpieczeństwa Estonii w wymiarze zewnętrznym z uwzględnieniem ekonomicznych aspektów członkostwa Estonii w Sojuszu Północnoatlantyckiego. Należy pozytywnie ocenić postawione przez Habilitanta cele, a co więcej, należy stwierdzić, że lektura monografii prowadzi do wniosku, że zostały one osiągnięte. Innymi słowy, treść książki habilitacyjnej

odpowiada założeniom przyjętym we wprowadzeniu. Podobnie można ocenić główną hipotezę roboczą oraz hipotezy szczegółowe. We wprowadzeniu do monografii oraz w autoreferacie hipotezę główną Habilitant sformułował w sposób następujący: „w warunkach istniejących determinantów geostrategicznych, zdominowanych przez polityczne, militarne, historyczne oraz demograficzne uwarunkowania relacji rosyjsko-estońskich, priorytetem polityki bezpieczeństwa Estonii jest jej oparcie na prawach i obowiązkach wynikających z członkostwa w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, w tym przede wszystkim zasadzie kolektywnej obrony, przy dopełniającej roli własnych zdolności militarnych oraz wsparcia zewnętrznego w drodze współpracy dwu- i wielostronnej” (s. 14 monografii). Jakkolwiek Kandydat określił hipotezę jako roboczą, to wydaje się, że można ją w dużej mierze odnieść do realistycznej teorii stosunków międzynarodowych. Można oczywiście postawić pytanie, w którym kierunku zmierzają analizy Habilitanta, tzn. czy bardziej jest on przywiązany do realizmu strukturalnego, czy też realizmu neoklasycznego. Wydaje się, że monografię można umieścić w tym pierwszym nurcie teoretycznym, gdyż hipoteza główna, jak i analizy w pracy sugerują, że na politykę bezpieczeństwa Estonii wpływ ma zewnętrzne środowisko bezpieczeństwa. W jakiejś mierze Habilitant przyjmuje też perspektywę realizmu neoklasycznego, gdyż ukazuje zdolności państwa w zakresie rozwoju polityki bezpieczeństwa. To jednak czego brakuje, to szczegółowego badania elit estońskich pod kątem ich spójności w rozwoju systemu bezpieczeństwa państwa. Generalnie chodziłoby o znaczne pogłębienie analiz, które na przykład były przeprowadzone w paragrafie dotyczącym akcesji Estonii do Sojuszu Północnoatlantyckiego (s. 175-191). To ostatnie stwierdzenie może stanowić sugestię dla Kandydata, w którym kierunku powinny iść jego wysiłki badawcze w przyszłości.

Nawiązując do powyższych stwierdzeń, należy podkreślić, że przyjęcie określonego paradygmatu badawczego jest niezmiernie istotne z punktu widzenia prowadzonych analiz, ale również ocen ze strony recenzentów i czytelników. W tym zakresie można mieć pewne wątpliwości, czy Habilitant w pełni poradził sobie z niezbyt generalnie prostym zadaniem. Deklaruje w autoreferacie, że wpływ na metodologię badań miało podejście interdyscyplinarne, jednocześnie podkreślając ograniczony charakter podejścia realistycznego do koncepcji bezpieczeństwa. Oba te bardzo istotne stwierdzenia pozostawia jednak bez należytego wyjaśnienia, jakkolwiek odsyła do prac uznanych autorów, tj. Ryszarda Zięby, Barry’ego Buzana, Ole Wæverera i Jappa de Wilde. Co do podejścia interdyscyplinarnego, to Kandydat nie wyjaśnia w zasadzie, co ma na myśli, tym bardziej, że lektura monografii nie potwierdza takiej optyki. Co więcej, można dojść do przekonania, że brak interdyscyplinarności jest atutem monografii, gdyż niestety w nauce polskiej, przedstawiając pracę do oceny w procedurze

nadania stopnia naukowego, trzeba mieścić się w ramach określonej dyscypliny naukowej. W ramach obecnego postępowania chodzi o nauki o polityce i administracji. Recenzent z całym przekonaniem może stwierdzić, że książka habilitacyjna ma bez wątpienia charakter politologiczny. Co do przyjęcia określonego podejścia teoretycznego, to problem ten nie został wystarczająco wyjaśniony w autoreferacie. Prawdą jest, że współcześnie, a dokładnie od co najmniej lat 80. XX wieku, pojęcie bezpieczeństwa uległo znaczącej transformacji, która bardzo często jest łączona między innymi z Barrym Buzanem. Co więcej, należy wskazać na użyteczność, oprócz realizmu, takich teorii, jak konstruktywizm społeczny, który jest wspomniany w tym kontekście w autoreferacie. Ale jednak, trudno zgodzić się z deklaracją Habilitanta, że „W ramach prowadzonych badań wykorzystałem optykę konstruktywistyczną, przy uwzględnieniu części tez realistycznych” (s. 4 autoreferatu). Oczywiście nie można podważać niektórych sformułowań w monografii, które są zgodne z optyką konstruktywistyczną. Jednak, jeżeli już, to książka habilitacyjna wynika z teorii realistycznej. Dowodem na to mogą być wszystkie hipotezy, zarówno główna, jak i pomocnicze, które wynikają z tradycyjnego podejścia realistycznego, a nie mają nic wspólnego z konstruktywizmem społecznym. Zresztą w analizach w różnych częściach monografii teorie stosunków międzynarodowych nie są wprost obecne. Znajdują się niejako w tle a Habilitant konstruuje swój wywód bez odwoływania się do konkretnych sformułowań i tez teoretycznych. Szkoda, że ani we wprowadzeniu, ani w zakończeniu, które notabene mogło przyjąć formę wszechstronnego i rozwiniętego podsumowania w odniesieniu do konkretnych teorii, nie znalazły się jasne deklaracje dotyczące możliwości wykorzystania teorii do analizy polityki bezpieczeństwa małych państw, w tym wypadku Estonii. Reasumując, można więc dojść do wniosku, że uwagi Habilitanta dotyczące teorii są zbyt ogólnikowe, jakkolwiek często zdarza się, że książki habilitacyjne nie odwołują się wprost do określonych podejść teoretycznych.

Lektura pracy potwierdza stosowane przez Habilitanta metody, które zostały określone we wprowadzeniu monografii. Świadczy to pozytywnie o jego umiejętnościach badawczych, co jest istotnym elementem oceny dokonywanej w recenzji habilitacyjnej. W badaniach zastosowano zarówno metody ilościowe, jak i jakościowe. Zostały wykorzystane takie metody, jak analizy i krytyki piśmiennictwa, badania dokumentów, porównawcza, obserwacja oraz wywiadów pogłębionych. Kandydat deklaruje, że przeprowadził kilkadziesiąt rozmów z byłymi i obecnymi politykami i urzędnikami Republiki Estońskiej, m.in. z prezydentem Arnoldem Rüütelem, premierem Indrekiem Tarandem, ministrem spraw zagranicznych i obrony Jüri Luikiem, ambasadorem Kalevem Stoicesu, dyrektorem ośrodka badawczo-eksperckiego ICDS (International Centre for Defence and Security) Svenem Sakkovem i

wieloma innymi oficjalami estońskimi. Wywiady dotyczyły historii najnowszej Estonii, akcesji do NATO oraz bieżącej polityki bezpieczeństwa i zagranicznej. Trudno jest zweryfikować deklaracje Habilitanta, jakkolwiek nie oznacza to poddawania ich w wątpliwość. Uwaga ta wynika z faktu, że wywiady te nie są udokumentowane w bibliografii. Generalnie istnieje taka możliwość, aby wywiady stanowiły oddzielną kategorię w bibliografii i były wykorzystywane w przypisach. Można jednak domniemywać, że dr Kozłowski, pełniąc funkcję Ambasadora RP w Estonii, rozmawiał z wieloma uczestnikami zdarzeń, co miało wpływ na ukształtowanie koncepcji badań i wysuniętych wniosków w monografii, a nie były to formalne wywiady badawcze. Tego rodzaju podejście jest jak najbardziej możliwe i pozytywnie świadczące o świadomości i przygotowaniu badawczym Habilitanta.

Struktura monografii nie budzi żadnych wątpliwości. Praca składa się z wprowadzenia, sześciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii oraz wykazu skrótów. Poszczególne rozdziały dotyczą następujących zagadnień: determinanty polityki bezpieczeństwa Estonii (roz. 1), system bezpieczeństwa Estonii (roz. 2), niemilitarne wymiary bezpieczeństwa Estonii (roz. 3), członkostwo Estonii w NATO (roz. 4), zewnętrzna polityka bezpieczeństwa Estonii (roz. 5), finansowanie bezpieczeństwa Estonii (roz. 6).

Oceniając zawartość poszczególnych części książki i nawiązując także do wcześniejszych uwag, należy wyrazić żal, że ani wprowadzenie, ani zakończenie nie zostały znacząco rozbudowane. Generalnie wskazane jest, aby w rozprawie naukowej znalazła się całościowa charakterystyka koncepcji badawczej z odniesieniem do określonych teorii lub modeli, w tym wypadku, polityki międzynarodowej i roli państw małych. Można tego dokonać we wstępie albo w rozdziale 1. W rozbudowanym zakończeniu można natomiast pokusić się o teoretyczne podsumowanie wniosków płynących z analiz zawartych w monografii, tworząc ogólny model badania konkretnego zjawiska czy procesu. Uwaga ta nie oznacza, że takich sformułowań nie można znaleźć w recenzowanej monografii, ale wydaje się, że powinny być one bardziej pogłębione. Bardzo dobrym punktem wyjścia byłoby rozbudowanie analiz z paragrafu 1 w rozdziale 1 zatytułowanego *Estonia jako państwo małe*. Można było tutaj ukazać rolę w polityce międzynarodowej państw małych, które poddane są znaczącej presji zewnętrznej, gdyż jest to jeden z problemów badanych w stosunkach międzynarodowych. Generalnie można dojść do wniosku, że mamy w książce habilitacyjnej odniesienia do teorii, ale w jakiejś mierze budzą one niedosyt.

Jeżeli chodzi o podział treści pomiędzy poszczególne rozdziały, to jest on prawidłowy. Struktura pracy jest klarowna a następstwo treści jest logiczne, co warto podkreślić, gdyż świadczy to o opanowaniu warsztatu metodologicznego przez Habilitanta.

W rozdziale 1 dokonana jest analiza determinantów polityki bezpieczeństwa Estonii, tj. historycznych, geopolitycznych, demograficznych, politycznych i innych, w kontekście uznania Estonii za państwo małe. Z punktu widzenia merytorycznego zawartość tego rozdziału nie budzi żadnych wątpliwości. Bardzo istotnym stwierdzeniem jest określenie wyboru euroatlantyckiego w polityce bezpieczeństwa przez Estonię przy jednoczesnym odrzuceniu koncepcji neutralności, co było wynikiem doświadczeń historycznych wynikających z okresu międzywojennego a później okupacji niemieckiej i radzieckiej. Należy także podkreślić, że rozdział 1, zresztą tak samo, jak i kolejne części monografii, świadczą o generalnie wnikliwym, ale jednocześnie syntetycznym sposobie prowadzenia analiz przez Habilitanta. Jest to bardzo duża umiejętność, która ponownie świadczy o umiejętnościach Kandydata jako badacza.

W rozdziale 2 dokonana jest charakterystyka systemu bezpieczeństwa militarnego Estonii. Habilitant poddaje analizie podstawowe założenie polityki bezpieczeństwa Estonii i wskazuje na Rosję jako główne źródło zagrożeń, nie pomijając innych zagrożeń, wynikających na przykład z rywalizacji strategicznej Stanów Zjednoczonych z Chinami. Paragraf dotyczący percepcji zagrożeń powinien być bardziej rozbudowany. Niepotrzebny jest zupełnie paragraf 2.1 na temat pojęcia bezpieczeństwa. Wyjaśnianie podstawowych pojęć powinno mieć miejsce albo we wstępie, albo w rozdziale 1. Co więcej, trudno zgodzić się, że w paragrafie 2.1 mamy do czynienia z wyjaśnieniem tego pojęcia. Jest on bardzo zdawkowy i bardzo słabo odnosi się do istotnej dyskusji dotyczącej transformacji rozumienia bezpieczeństwa, która toczy się co najmniej od lat 80. XX wieku. Biorąc pod uwagę, że bezpieczeństwo jest kluczowym pojęciem wykorzystywanym w pracy, wydaje się, że można było pokusić się o zdecydowanie szerszą charakterystykę tegoż pojęcia. Ponadto w rozdziale 2 scharakteryzowano odpowiedzialność poszczególnych władz w kierowaniu bezpieczeństwem i obroną oraz organizację obrony militarnej i pozamilitarnej.

Trzeci rozdział dotyczy niemilitarnych wymiarów bezpieczeństwa Estonii. Z uwagi na to, że współcześnie bezpieczeństwa nie można jedynie wąsko utożsamiać z bezpieczeństwem militarnym a bezpośrednio zagrożenie ze strony Rosji może mieć charakter niemilitarny, nie ulega wątpliwości, że rozdział ten ma duże znaczenie dla oceny zdolności Estonii do zapewnienia własnego bezpieczeństwa. W rozdziale dokonano analizy bezpieczeństwa teleinformatycznego, informacyjnego, ekonomicznego, energetycznego, wewnętrznego i społecznego. Uwagi w rozdziale 3 są istotnym uzupełnieniem analiz dotyczących bezpieczeństwa militarnego.

W trzech kolejnych rozdziałach Habilitant charakteryzuje sposoby zapewnienia bezpieczeństwa przez Estonię. Zgodnie z tytułem rozdziału 4 fundamentem bezpieczeństwa

Estonii jest członkostwo w NATO. Habilitant ukazał więc w tej części monografii proces akcesji Estonii do Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz charakter członkostwa tego państwa w NATO. Całkowicie słusznie dochodzi on do wniosku, że priorytetowe znaczenie w polityce bezpieczeństwa członkostwa w NATO jest wynikiem ograniczonych zdolności obronnych Estonii, co nie gwarantuje suwerenności i integralności terytorialnej państwa. W rozdziale 5 Habilitant dokonuje analizy zewnętrznej polityki bezpieczeństwa Estonii, charakteryzując członkostwo Estonii w organizacjach międzynarodowych (Unia Europejska, Organizacja Narodów Zjednoczonych, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie i Rada Europy), układach regionalnych (współpraca państw bałtyckich, współpraca bałtycko-nordycka, Inicjatywa Trójmorza, inne inicjatywy współpracy regionalnej) oraz relacje dwustronne (USA, Wielka Brytania, Francja, Polska, Finlandia, Szwecja, inne państwa). W tym kontekście Habilitant stawia absolutnie poprawną tezę, że niejako sieć tych zróżnicowanych relacji dywersyfikujących politykę bezpieczeństwa Estonii są istotnym uzupełnieniem członkostwa w NATO, które ma pierwszorzędne znaczenie.

W rozdziale 6 Habilitant nawiązuje do jednego ze swoich głównych kierunków zainteresowań badawczych, charakteryzując finansowanie bezpieczeństwa Estonii. W sposób bardzo szczegółowy przedstawiono uwarunkowania wydatków obronnych zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i politycznym, przedstawiając stanowiska różnych koalicji rządowych, dla których priorytetem jest finansowanie na poziomie co najmniej 2% PKB, co zostało uzgodnione w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Monografia jest oparta na obszernej literaturze przedmiotu oraz wielu dokumentach. W przeważającej większości książki i artykuły są w języku angielskim, ale również polskim, estońskim, francuskim i rosyjskim. Również dokumenty i inne źródła (głównie są to źródła internetowe) pojawiają się w różnych językach. W książce wykorzystano również dokumenty różnych organizacji międzynarodowych (głównie NATO) oraz różnych organów i instytucji Republiki Estońskiej. Co do konstrukcji bibliografii, to lepiej byłoby na początku zamieścić dokumenty a dopiero później literaturę przedmiotu. Co więcej, w kategorii inne źródła znajdują się pozycje, które są po prostu dokumentami. Są to oczywiście bardzo drobne mankamenty.

Podsumowując, należy dojść do jednoznacznego wniosku, że przedstawiona monografia jako tzw. osiągnięcie naukowe, pomimo pewnych krytycznych uwag, stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o polityce i administracji i wobec tego może być podstawą do starania się o stopień naukowy doktora habilitowanego.

4. Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę

Generalnie pozytywnie należy ocenić inną aktywność istotną z punktu widzenia wniosku w ramach procedury habilitacyjnej. Oczywiście największe zastrzeżenia można mieć do osiągnięć dydaktycznych Habilitanta, skoro nigdy nie pracował etatowo w instytucji akademickiej. W autoreferacie wymienia wykłady, które prowadził w różnych miejscach. Między innymi były to cykle wykładów w Krajowej Szkole Administracji Publicznej i w Akademii Obrony Narodowej. Dotyczyły one statusu funkcjonariusza międzynarodowego w NATO, polityki zagranicznej i bezpieczeństwa USA oraz stosunków polsko-amerykańskich. Habilitant nie podaje jednak bliższych szczegółów, chociażby co do ilości godzin poszczególnych cykli. Bez tej istotnej informacji trudno ocenić w pełni ich charakter. Oczywiście Habilitant nie posiada żadnych doświadczeń kierowania pracami licencjackimi i magisterskimi, co oczywiście nie stanowi przeszkody w procedurze habilitacyjnej.

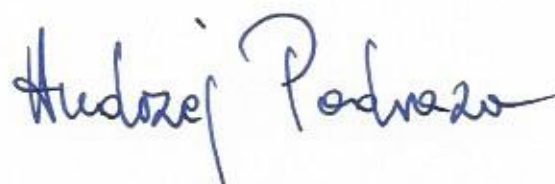
W odniesieniu do osiągnięć organizacyjnych można oceniać wiele różnych aktywności. Jedną z nich jest pozyskiwanie i realizowanie grantów na realizację projektów badawczych. W autoreferacie Habilitant zamieszcza informacje na ten temat, jednak, nie podważając ich, są generalnie zbyt lakoniczne. Przede wszystkim brak informacji o charakterze uzyskanych grantów, tzn. czy mieściły się one w ramach jakiegoś otwartego programu, co wymagało przejścia całego procesu aplikacyjnego albo czy były to granty wewnętrzne, w jakiejś mierze uznaniowe, zależne jedynie od decyzji osoby odpowiadającej za określone środki finansowe. Generalnie trzeba podkreślić, że zupełnie inaczej należy oceniać granty uzyskane w otwartych konkursach niż środki pozyskane w inny sposób. W punkcie 9 wykazu osiągnięć naukowych zamieszczona jest informacja dotycząca trzech projektów, w których uczestniczył Habilitant. Wszystkie z nich były realizowane przez dwa podmioty, ale współwykonawcami dwóch było Ministerstwo Spraw Zagranicznych a jednego Ambasada RP w Estonii. Może to budzić pewne wątpliwości, gdyż dr Grzegorz Kozłowski jest zatrudniony w MSZ od roku 1999 r., a od 2018 r. pełni funkcję ambasadora w Tallinie. Można więc domniemywać, że przynajmniej w jednym przypadku miał bezpośredni wpływ na przyznanie środków, czego nie można wykluczyć także w dwóch innych sytuacjach.

Jeżeli chodzi o inną aktywność organizacyjną, to dotyczy ona udziału w różnych ciałach doradczych i stowarzyszeniach, co oczywiście jest godne podkreślenia. Ponadto Habilitant był współorganizatorem seminariów i konferencji międzynarodowych dotyczących relacji polsko-amerykańskich oraz polsko-estońskich. Partnerami w tych przedsięwzięciach były takie podmioty, jak Ośrodek Studiów Amerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego, Atlantic

Council (Waszyngton), Center for European Policy Analysis (Waszyngton), International Centre for Defence and Security (Tallin), Uniwersytet w Tallinnie, Politechnika w Tallinnie oraz Uniwersytet w Tartu. Warto także w tym miejscu podkreślić, że dr Grzegorz Kozłowski ma wystarczające doświadczenie konferencyjne, gdyż w latach 2008-2021 wygłosił 38 referatów na konferencjach i seminariach naukowych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych.

5. Wniosek końcowy

Biorąc powyższe pod uwagę, opowiadam się za dalszym procedowaniem wniosku dr. Grzegorza Kozłowskiego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Dorobek naukowy dr. Grzegorza Kozłowskiego, w tym przede wszystkim monografia pt. *Smart not Small. Polityka bezpieczeństwa Republiki Estońskiej* wskazana jako osiągnięcie naukowe, spełnia wymogi ustawowe i wobec tego może być podstawą do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

A handwritten signature in blue ink, reading "Andrzej Podraza". The signature is written in a cursive, flowing style.